

18.11.2021

Syöpäjärjestöjen lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä (HE 141/2021 vp) eduskunnalle laiksi tupakkalain muuttamisesta

Yhteenveto

Syöpäjärjestöt pitää ehdotettuja tupakkalain muutoksia pääosin tärkeinä ja hyvin muotoiltuina. Siirtyminen tuotemerkittömiin pakkauksiin ja tuotteisiin tuo tärkeän lisätyökalun nikotiinituotteiden käytön loppumiseen tähtäävään tupakkalakiin. Syöpäjärjestöt pitää tärkeinä myös monia ehdotettuja tarkennuksia säädeltäviin tuotteisiin ja tupakattomiin ympäristöihin sekä tupakkavalvonnan resurssien vahvistamista tuotteiden myyntimääriin perustuvien maksuina.

Lakiesityksessä on myös merkittäviä puutteita. Syöpäjärjestöt katsoo, että tupakkatuotteiden osto-, hallussapito- ja maahantuonti-ikärajoja tulisi nostaa 20 vuoteen tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämisryhmän ehdotuksen mukaisesti. Tämä vahvistaisi merkittävästi mahdollisuuksia saavuttaa tupakkalain nikotiinituotteiden käytön lopettamiseen liittyvät tavoitteet.

Suomi sallii matkustajien tuoda EU:n lainsäädännön sallimat maksimimäärät verovapaita tupakkatuotteita. Lisäksi Suomella on naapurimaihin verrattuna moninkertaiset nuuskan matkustajatuontimäärät. Lakiesityksessä ei esitetä näiden pienentämistä, vaikka nykyinen laaja matkustajatuonti on haitallista sekä kansanterveyden että kansantalouden kannalta. Syöpäjärjestöt esittää, että Suomessa sovelletaan jatkossa EU:n sallimia pienimpiä matkustajatuontimääriä EU:n säätelemien tuotteiden osalta ja vähennetään nuuskan sallittuja matkustajatuontimääriä merkittävästi tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämisryhmän ehdotuksen mukaisesti.

Nyt ehdotetun tupakkalain uudistuksen rinnalla on huolehdittava riittävästä nikotiinituotteiden käytön lopettamiseen liittyvistä palveluista. Erilaisten nikotiinia sisältävien tupakan vastikkeiden sääntelyä tulee parantaa kokonaisuutena, kuten hallituksen esityksen lausuntopalautetta koskevassa osuudessa todetaan. On pikaisesti huolehdittava siitä, että kaikki nikotiinia sisältävät tuotteet kuuluvat joko tupakka- tai lääkelain sääntelyn piiriin. On myös etsittävä keinoja säädellä vieroitustuotteiden makuja ja mahdollisesti myös niiden myyntipaikkoja, sillä addiktiivisten ja toksisten tuotteiden raja vieroitustuotteisiin on hämärtyvässä. Ahvenanmaan tupakkalaki on pikaisesti saatettava EU-lainsäädännön ja EU:n tuomioistuimen päätöksen mukaiseksi kieltämällä nuuskan myynti Suomen lipun alla seilaavilla laivoilla.

Yksityiskohtaisia kommentteja

Syöpäjärjestöt pitää tärkeänä siirtymistä tuotemerkittömiin pakkauksiin ja tupakointi-/höyrystysvälineisiin niin savukkeissa kuin sähkösavukkeissakin pykälissä 32, 35, 36 ehdotetuilla teksteillä. Uudistus on tärkeä osa nikotiinituotteiden käytön loppumiseen tähtäävää tupakkalain tavoitetta, sillä tuotemerkittömillä pakkauksilla ja niiden

ulkoasun sääntelyllä (ml. pakollisilla terveystietoisuuksilla) voidaan tutkimusten mukaan merkittävästi vähentää tuotteiden houkuttelevuutta erityisesti nuorten parissa.

Syöpäjärjestöt kannattaa erillisten makukorttien ja -kapseleiden kiellon lisäämistä tupakkalain pykälään 52. Jatkossa olisi tarkasteltava tupakka- ja nikotiinituotteiden makuaineiden säätelyä laajemmin, mukaan lukien nuoria houkuttelevien makujen kieltäminen kaikissa nikotiinia sisältävissä tuotteissa.

Pykälissä 58 ja 65 tulisi ehdotetun *poltettaviksi* tarkoitettujen nikotiinittomien nesteiden etämyyntikiellon ja etävastaanottokiellon lisäksi kieltää nikotiinittomien *höyrystettäviksi* tarkoitettujen sähkösavukenenesteiden etämyynti. Nikotiinittomiin sähkösavukenenesteisiin liittyy merkittäviä terveysriskejä.

Pykälässä 67 säädetään savukkeiden, sikareiden, pikkusikareiden, kääre- ja piipputupakan, nikotiininesteen ja poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden matkustajatuonnille määrällisiä rajoja. Tupakkatuotteiden matkustajatuonnin rajoittaminen on järkevää sekä kansanterveyden että kansantalouden kannalta. Hallituksen esityksen lisäys vesipiipputupakan osalta on kannatettava, mutta lisäksi olisi säädettävä matkustajatuonnista käyttäen EU-direktiivin sallimia alarajoja tupakkatuotteiden matkustajatuonnin osalta eli 40 savuketta; 20 pikkusikaria; 10 sikaria; d) 50 grammaa piippu- ja savuketupakkaa, nykyisten maksimirajojen sijasta.

Maksimimäärien sallimista on perusteltu Ahvenanmaan taloudellisilla eduilla liittyen tupakkatuotteiden verovapaaseen myyntiin (HE 145/2008)¹. Vaikka savukkeiden matkustajatuonnista 40–60 prosenttia on nykyisin ostettu laivoilta, verovapaata tupakkaa ostetaan myös muualta kolmansista maista. Ahvenanmaan tukemiseen tuleekin löytää kansanterveydellisesti ja kansantaloudellisesti kestävämpiä keinoja.

Nuuskankäyttö on lisääntynyt hälyttävästi nuorten keskuudessa viime vuosikymmenen aikana. Nuuskan markkinointia on yhä enemmän suunnattu nuorille. Aiemmin mainontaa suunnattiin erityisesti pojille, mutta viime vuosina enenevässä määrin myös tytöille. Nuuskatuotteiden nikotiinimääriä on nostettu hälyttävän korkealle tasolle ja markkinoille on tullut erityisesti nuorille suunnattuja nuuskatuotteita makuineen ja pakkauksineen. Nuuskaaminen aiheuttaa vakavaa nikotiiniriippuvuutta. Nikotiini puolestaan on erityisen haitallista nuorten koko elimistölle ja erityisesti aivojen kehitykselle.

Lakiesityksessä ei esitetä muutoksia nuuskan matkustajatuontimääriin. Nykyisin sallittu matkustajatuontimäärä (1000 grammaa/vrk) on moninkertainen naapurimaiden sallimiin määriin verrattuna: Tanska (750 grammaa/3 kuukautta) ja Viro (50 grammaa kolmansista maista ja 500 grammaa EU-maista). Sallittu nuuskan matkustajatuontimäärä on ylimitoitettua henkilökohtaista käyttöä ajatellen eikä olekaan yllättävää, että nuuskaa valuu laittomaan kauppaan.

Suomen haluttomuus säädellä nuuskan maahantuontia omassa lainsäädännössään syö uskottavuutta Suomen mahdollisilta yrityksiltä edesauttaa nuuskan säätelyä Ruotsin tai EU:n tasolla lasten ja nuorten suojelemiseksi, mukaan lukien nuorille suunnattu tuotekehitys pakkauksineen, makuineen sekä vaarallisen korkeine nikotiinipitoisuuksineen. Nuuskan sallittu matkustajatuontimäärä on siis syytä alentaa merkittävästi tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmä ehdotuksen mukaisesti (100 gr/vrk).

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että esityksen valmistelun aikana on arvioitu, että nuuskan maahantuontia koskevien säännösten muuttaminen edellyttäisi laajempaa kokonaistarkastelua, mutta jää epäselväksi, mihin tässä viitataan. Kyse on yksinkertaisesti nuuskan maahantuontirajojen saattamisesta tasolle, joka uskottavasti vastaa nuuskan tuomista henkilökohtaiseen käyttöön, kuten laki edellyttää.

¹ Ollila E. Ahvenanmaa ei saa määrittää tupakkapolitiikkaa. Näkökulma, Suomen Lääkärilehti 18.6.2021, 24-32/2021 vsk 76 s. 1536 – 1537, ladattavissa internetistä: <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/nakokulmat/ahvenanmaa-ei-saa-maarittaa-tupakkapolitiikkaa/?public=13e1411bbb430527c5755975c61f522>

Lisäksi on todettava, että nuuskanmyynti Suomen lipun alla seilaavilla laivoilla on EU-lain ja EU-tuomioistuimen asiasta antaman päätöksen (Case C 343/05) vastaista². Ahvenanmaan tupakkalaki on pikaisesti korjattava vastaamaan EU-lainsäädäntöä. Nuuskan matkustajatuontimäärien pienentäminen olisi perusteltua siksikin, ettei nuuskan myynti aiheuttaisi erityistä kilpailuetua Ruotsin lipun alla seilaaville laivoille Suomen lipun alla seilaaviin verrattuna.

Yleisten tupakointikieltojen laajentaminen (§74) on tärkeää. Asunto-osakeyhtiöiden osalta (§75) lakiesitys jää puolitiehen siltä osin, ettei parveketupakoinnin kieltoa esitetä helpotettavaksi.

Tupakka- ja nikotiinituotteiden valvonta on tullut monin tavoin aiempaa monimutkaisemmaksi ja resursseja enemmän vaativaksi, koska tuotteiden kirjo kasvaa ja muun muassa jäljitettävyyteen liittyvät kysymykset vievät resursseja. Syöpäjärjestöt kannattaa lämpimästi valvontaresurssien lisäämistä valvontamaksujen avulla.

Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmä (2018) ehdotti, että tupakkatuotteiden osto-, hallussapito- ja maahantuonti-ikäraja tulisi nostaa 20 ikävuoteen. Tämä ehdotus ei kuitenkaan sisälly hallituksen esitykseen.

Tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö aloitetaan nykyisin tyypillisesti ennen 20 vuoden ikärajaa ja ikärajan nosto vähentäisi tuotteiden käytön kokeilua sekä käytön vakiintumista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä. Tupakkatuotteiden osto-, hallussapito- ja maahantuonti-ikärajoja tulisi nostaa 20 ikävuoteen työryhmän ehdotuksen mukaisesti.

Syöpäjärjestöt,

Sakari Karjalainen

pääsihteeri, LT, dosentti

Eeva Ollila

ylilääkäri, LT, dosentti

² Salokannel M, Ollila E. Snus and snus-like nicotine products moving across Nordic borders: Can laws protect young people? Nordic Studies on Alcohol and Drugs. julkaistu elektronisesti 3.3.2021, ladattavissa internetistä: <https://doi.org/10.1177/1455072521995704>